

УДК 343

І.В. Павленко

**НЕЗАКОННІСТЬ ЯК ОЗНАКА ЗЛОЧИНУ,
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЯКИЙ
ПЕРЕДБАЧЕНА СТ. 134 КК УКРАЇНИ**

В даній статті розглядається питання про незаконність як ознаку злочину, відповідальність за який передбачена ст. 134 КК України. На основі аналізу нормативно-правової бази з питань про штучне переривання вагітності, автором розмежовуються випадки законного (легально-го) та незаконного аборту в Україні.

Ключові слова: *незаконність, аборт, кримінальна відповідальність.*

В данной статье рассматривается вопрос о незаконности как признаке преступления, ответственность за которое предусмотрена ст. 134 УК Украины. Основываясь на анализе нормативно-правовой базы по вопросам искусственного прерывания беременности, автором разграничиваются случаи законного (легального) и незаконного аборта в Украине.

Ключевые слова: *незаконность, аборт, уголовная ответственность.*

In this article a question is examined about illegality as sign of crime, responsibility for which is foreseen in 134 article of the Criminal code of Ukraine. Based on the analysis of normative-legal base on questions of the artificial breaking of pregnancy, an author is differentiating the cases of legal and illegal abortion in Ukraine.

Key words: *illegality, abortion, criminal responsibility.*

Актуальність теми дослідження. Відповідно до чинного законодавства України аборт як такий в Україні дозволений. Разом з тим в КК України передбачена відповідальність за незаконне проведення аборту. У зв'язку з вказаним, **метою статті** є визначити в яких конкретно випадках аборт в Україні є незаконним, а відтак караним КК України. Чітке встановлення означеного питання має велике значення для науки кримінального права, оскільки дасть змогу виявити можливі неузгодженості між окремими нормативно-правовими актами, а відтак внести відповідні рекомендації. Не менш важливим, та, навіть, більш значимим, це питання є для правозастосовної практики, оскільки застосування кримінального закону – це перехід з площини теоретичних уявлень, положень, думок в площину конкретних людей та їх долі.

Стан наукової розробки. Питання про незаконний аборт у своїх роботах розглядали такі вчені як М.Д. Шаргородський [1, 412-456], І.І. Горелік [2, 78-98], М.І. Загородніков [3, 120-139], В.О. Глушков [4, 111-120] та ін. На рівні дисертацій це питання досліджувалось М.Б. Фішманом [5, 3-19], Т.А. Лаврентьевою [6, 3-20] та К.О. Черевком [7, 1-20].

Безумовно, наукові доробки вказаних авторів з питання незаконного проведення абортів внесли суттєвий внесок в науку кримінального права. Однак, враховуючи зміни, які відбулися в законодавстві у питаннях щодо регулювання штучного переривання вагітності, вважаємо що тема, означена у статті, потребує оновлення.

Виклад основного матеріалу. Стаття 134 КК України містить дві частини: 1. Проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти; 2. Незаконне проведення абортів, якщо воно потягло тривалій розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої.

Як видно з тексту диспозиції ч. 1 ст. 134 КК України, вказівки на незаконність немає. Проведення абортів особою, що не має спеціальної медичної освіти визнається незаконним, і застосування кримінального закону в даному випадку не викликає будь-яких труднощів, оскільки відсутність медичної освіти при проведенні абортів є вже само по собі злочинним діянням. А тому, вважаємо, що відсутність директиви законодавця на незаконність діяння є цілком логічним і виправданим.

В той же час диспозиція ч. 2 ст. 134 КК України містить вказівку на незаконність описаного в ній діяння, але не роз'яснює який саме аборт є незаконним. Ця норма має бланкетний характер. А тому потрібно звернутись до нормативних актів, які визначають необхідні обов'язкові умови для проведення абортів, інакше порушення умов правомірності абортів призводить до його незаконності.

В Україні існує ціла низка нормативно-правових актів, що регулюють питання штучного переривання вагітності. Їх вивчення необхідне для чіткого розмежування легального та незаконного абортів.

Так, згідно ст. 281 Цивільного кодексу України [8, 96] та ст. 50 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" [9], жінка має право на штучне переривання вагітності. Операція штучного переривання вагітності (аборт) може бути проведена за бажанням жінки в акредитованих закладах охорони здоров'я при вагітності строком не більше 12 тижнів. Тобто, якщо жінка не бажає мати дитину, на такому терміні переривання вагітності може бути проведено без будь-яких додаткових підстав.

За наявності певних медичних та соціальних підстав штучне переривання вагітності може бути проведено при вагітності від 12 до 22 тижнів. Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після 12 тижнів вагітності, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 144 "Про реалізацію статті 281 ЦКУ" (Перелік підстав, за наявності яких можливе штучне переривання вагіт-

ності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів) [10]. Так, зокрема, до медичних підстав належать такі хвороби як краснуха, перенесена під час вагітності, ВП-інфекція IV стадії, тяжка форма туберкульозу, фіброз і цироз печінки, злякисні новоутворення будь-якої локалізації, гіперальдостеронізм, судинна деменція, гетерозиготне носійство подружжям мутантних генів, що зумовлюють спадкове захворювання, шизофренія, хронічні маячні стани, хвороба Альцгеймера, розумова відсталість та інші. Ці підстави відносяться до так званих "життєвих показань", тобто подальше виношування плоду в таких випадках загрожує здоров'ю і життю жінки.

До не суто медичних підстав для штучного переривання вагітності належать:

- вік вагітної жінки менше як 15 років або більше як 45 років;
- вагітність внаслідок звалтування;
- настання інвалідності під час цієї вагітності.

Штучне переривання вагітності, термін якої становить від 12 до 22 тижнів за наявності підстав немедичного характеру здійснюються за заявою вагітної або її законних представників (у разі неповноліття, недієздатності особи) та наданими документами, які підтверджують ці обставини.

Інструкція про порядок проведення операції штучного переривання вагітності, затверджена Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.07.2006 року №508 [11] передбачає, що операція штучного переривання вагітності проводиться в акредитованих закладах охорони здоров'я. Штучне переривання вагітності здійснюється за відсутності гострих запальних та інфекційних захворювань. У разі встановлення гострого запального або інфекційного захворювання штучне переривання вагітності здійснюється після проведеного лікування до закінчення терміну вагітності повних 12 тижнів. За відсутності протипоказань до проведення операції штучного переривання вагітності вагітній видається консультативний висновок спеціаліста зі штампом амбулаторно-поліклінічного лікувального закладу, де вказується найменування стаціонару, куди скеровується пацієнтка для переривання вагітності, термін вагітності, а також, за наявності, результати додаткового обстеження.

Інструкція про порядок проведення операції штучного переривання вагітності, зокрема, передбачає, отримання направлення на операцію, проведення обов'язкового огляду та обстеження вагітної, наявність певних умов для проведення операції та інше.

Проведення штучного переривання вагітності у пацієнтки віком до 14 років або у недієздатної особи здійснюється за заявою її законних представників. Штучне переривання вагітності у пацієнтки, яка досягла 14 років, здійснюється за її згодою.

Отже, виходячи з встановлених норм, ми можемо дійти висновку, що існують чітко визначені **умови, порядок та правила** проведення операції штучного переривання вагітності. Виходячи з бланкетного характеру диспозиції ч. 2 ст. 134 КК України, можемо стверджувати, що порушення зазначених умов, порядку та правил проведення такої операції, утворює склад "незаконне проведення абортів".

Висновки. Вивчивши вищезазначені нормативні акти про переривання вагітності можемо зробити висновок про те, що аборт є незаконним, якщо:

- 1) є медичні протипоказання до його проведення незалежно від строку вагітності;
- 2) при терміні вагітності від 12 до 22 тижнів, якщо на проведення її переривання немає ані медичних, ані так званих соціальних підстав;
- 3) штучне переривання вагітності проводиться в місці, іншому, ніж в акредитованих закладах охорони здоров'я;
- 4) порушений порядок отримання дозволу жінкою на операцію штучного переривання вагітності;
- 5) порушений порядок отримання згоди від самої жінки на проведення її абортів;
- 6) використовується неналежна методика проведення абортів, оскільки на різних строках вагітності передбачена відповідна методика до її переривання;
- 7) штучне переривання вагітності проводиться неналежним суб'єктом. В даному випадку немає значення строк вагітності, методика проведення абортів, наявність/відсутність показань/протипоказань до його проведення і т.д. Іншими словами, не важливо чи особа проводить аборт з порушенням зазначених в Інструкції правил, порядку, умов його проведення чи ні. Особа, яка проводить аборт, не маючи при цьому спеціальної медичної освіти, підлягає кримінальній відповідальності лише в силу означеної ознаки та відсутності в неї повноважень на проведення такої операції.

Використана література:

1. Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья. - М., Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948. - 511 с.

2. Горелик И.И. Ответственность за поставление в опасность по советскому уголовному праву. Минск, издательство "Высшая школа", 1964. - 193 с.
3. Загородников Н.И. Преступления против здоровья, изд-во "Юридическая литература", 1969. - 168 с.
4. Глушков В.А. Ответственность за преступления в области здравоохранения. - К., Издательское объединение "Вища школа", 1987. - 200 с.
5. Фишман М.Б. Борьба с абортom по советскому уголовному праву. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Львов - 1950. - 19 с.
6. Лаврентьева Т.А. Ответственность за незаконное производство аборта по советскому уголовному праву/ Автореферат диссертации на соискание ученой степени к. ю. н. Саратов. 1974. - 20 с.
7. Черевко К.О. Кримінально-правова характеристика незаконного проведення аборту: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук; спец. 12.00.08. Х., 2011. - 20 с.
8. Цивільний кодекс України - К.: Атіка, 2003. - 416 с.
9. Закон України від 19.11.1992 року № 2801-ХІІ "Основи законодавства України про охорону здоров'я" // Відомості Верховної Ради України від 26.01.1993. - 1993. - № 4. - Ст. 19.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. №144 "Про реалізацію статті 281 ЦКУ" (Перелік підстав, за наявності яких можливе штучне переривання вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів) // Офіційний вісник України від 01.03.2006. - 2006. - № 7. - С. 114. - Ст. 357.
11. Інструкція про порядок проведення операції штучного переривання вагітності, затверджена Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.07.2006 року № 508 // Офіційний вісник України від 08.11.2006. - 2006. - № 43. - С. 222. - Ст. 2912.

УДК 343.223

В.Ю. Рунев

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ПРИМУСУ В СИСТЕМІ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

У статті аналізуються підходи до визначення місця фізичного та психічного примусу в системі обставин, що виключають злочинність діяння. На підставі аналізу аргументації прихильників різних підходів щодо визначення юридичної природи примусу доведено, що законодавець цілком обґрунтовано відніс примус до інституту обставин, що виключають злочинність діяння, а обґрунтовану у науці кримінального права фрагментарну невідповідність непереборного фізичного примусу інституту обставин, що виключають злочинність діяння, пропонується розцінювати як природне виключення із загального правила, що унеможливає висновок про концептуальну невідповідність окремо та цілого.